

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת וישב תשע"ה שנה ז' גליון 164
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מדוע חנוך שר העולם חזר בגלגולו של יוסף הצדיק?

"והוא נער את בני בלהה"

ויש לתת טעם להתנהגותו של חנוך, שהיה זה משום שלא האמין בכוחות עצמו, שלא האמין שביכולתו לשנות ת דורו, ולכן העדיף להישאר בביתו.

מחמת כן מכנה הוא בשם "נער", היינו אדם צעיר וחסר יכולת, מחמת שלא האמין בעצמו.

הגה"צ ר' ירוחם ממיר זצ"ל היה אומר: מי יודע כמה כוחות אבדו לנו, וכמה גדולי ישראל הפסדנו וכמה ענקים נפלו, בגלל שלא שמעו את הציווי האלקי "אל תאמר נער אנכי" (ירמיה פרק א' ז'), ירמיה טען לה: איך אתה רוצה לעשות אותי אדם גדול, נביא לגויים? הרי אני נער, אפילו לא יודע מה לדבר ואיך לדבר? אולם ה' משיב: "אל תאמר נער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך תדבר".

תפקידו של יוסף הצדיק שהיה גלגולו, להאמין בעצמו ובכוחו, לרדת למצרים – ערוות הארץ, ולעשות בה את השינוי לטובה קודם ירידת עם ישראל למצרים.

והנה השל"ה הקדוש כתב שחנוכה זה אותיות חנוך ה'. יעו"ש מה שביאר בזה.

ונראה לבאר על פי דרכינו, על האות ה' אומרת הגמרא במנחות (כט:), ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה (שפתוח מתחתיו, רש"י) שכל הרוצה לצאת. יצא ומ"ט תליא כרעיה? דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. ע"כ. כלומר תחתית אות ה' הפתוחה מסמלת על נפילה, והפתח הקטן שבצידה השמאלי, בא לומר, על טיפוס ועליה. והיינו שהאות ה' מסמלת כי אין לו לאדם להתיימש ולפחד מנפילה, אלא יכול הוא לטפס ולעלות, רק שיאמין בעצמו.

בתיקוני הזוהר (תיקון ע' דף קלא.) מובא חידוש גדול, שהטעם שיוסף הצדיק מכונה בשם "נער", משום שיוסף היה גלגולו של חנוך בן ירד שנתעלה בחיים חיותו להיות מלאך מט"ט. כמו שנאמר (בראשית ה' כ"ד) "ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אותו אלהים". ומפרש בתרגום יונתן בן עוזיאל (תרגום): "ועבד חנוך באמת לפני ה', והרי איננו עם דיירי הארץ משום שנפטר ונסתלק לשמים במאמר לפני ה', וקרא שמו מט"ט סופר גדול". ומצינו כי חנוך נקרא נער, כמו שנאמר (משלי כ"ב, ו'): "חנוך לנער על פי דרכו". לכן גם יוסף גלגולו נקרא בתואר "נער". (ויש להוסיף, כי חנוך חי שס"ה שנים כמנין יוסף הצדיק).

וצריך להבין, הרי הנשמה יורדת בגלגול לעולם הזה בשביל להשלים איזה תיקון שלא השלימה בחייה הקודמים, ואם כן, מה החסיר חנוך שהוצרך לחזור בגלגולו של יוסף הצדיק (ובשנה שעברה ביארנו זו בדרך אחת ועתה אי"ה נבאר זו בדרך אחרת)?

ונראה לבאר על פי דברי קדשו של החתם סופר (פרשת לך לך) שמבאר את ההבדל שהיה בין חנוך לבין אברהם אבינו, שחנוך העדיף להסתגר בביתו, להתבודד עם קוב"ה, מחשש שמא הוא יתקלקל מבני דור המבול. לעומת זאת אברהם אבינו, יצא מביתו אל העם שבשדות ללמד אותם אמונה, גם אם הדבר גורם לי איזה פגם רוחני, שאינני יכול להיחפך למלאך ה' צבאות, אבל רצונו יתברך שבעולם הזה יהיו אנשים ולא מלאכים.

החיסרון של חנוך היה, שלא האמין בעצמו שבכוחו לתקן את דור המבול, לכן העדיף להישאר סגור בביתו ולהתבודד, בשונה מאברהם שאכן האמין שיכול לשנות את העולם וכפי שאכן עשה, כמו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן". מחמת כן נתוספה לאברהם אבינו האות ה', שבתחילה נקרא שמו "אברם" ואחר כך "אברהם", כיון שתיקן את האות ה', בכך שהאמין שבכוחו וביכולתו לשנות את העולם. בחנוכה, עמדו החשמונאים מפני דבר בלתי אפשרי, קומץ אנשים מול מליונים רבים של חיילי יון, ובכל זאת האמינו בכוחם וביכולתם לנצחם, ויצאו במרד נגדם עד שסילקו אתם מן הארץ, בזה תיקנו את חסרונו של חנוך, שלא האמין בעצמו, וכלן חנוכה הוא חנוך ה', תיקון האות ה', שעניינה להאמין בעצמך.

כמו כן יוסף הצדיק האמין בכוחו וביכולתו ובזה תיקן את חנוך, לכן נתוספה לו האות ה', כמו שנאמר (תהילים פ"א, ו'): "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים", ומהו "על ארץ מצרים"? אלא כאשר יוסף הצדיק ירד למצרים והשפיע עליה מקדושתו וטהרתו, ושינה את פניה לטובה, זכה לתקן את האות ה', ולכן נקרא שמו "יהוסף" בתוספת האות ה', ותיקן בזה את חנוך.

ולכן מצינו שיוסף הצדיק הוא כנגד חנוכה כמו שכתב בספח"ק זרע קודש (חנוכה ליל ה') וז"ל: והנה קליפת מלכות יון היתה בקליפה כנגד מידת יוסף, כמו שכתב בספר מגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן רנ"ב) שמלך יו"ן בגימטריא יוסף ... ולכן גזרו היוונים לבטל את המילה שהוא בחינת יוסף וכו'. ע"כ. כי שניהם בחינה אחת, להאמין בכוחות שלך וביכולתך.

בזה נבוא ונבאר מה שכתב המגן אברהם (ריש סימן תר"ע): נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים. ע"כ. וביאר את הדברים בספח"ק "עבודת ישראל" וז"ל: ורמז כי צריך להשפיע בחנוכה למי שהוא במדרגת נער". ע"כ.

כלומר תפקידנו בחנוכה להחדיר ללבות הנערים, היינו לליבם של אנשים חלשי אופי שאינם מאמינים בכוחם וביכולתם, מרגישים את עצמם כ"נערים" כ"קטנים", שגם הם יכולים להתעלות ולהתרומם ואף לשנות את פני העולם.

עוד יבואר בזה ההלכה בענין החנוכה כמובא בשבת (כ"א): "נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ", היינו, האמן בעצמך ובכוחך שאפילו נר קטן יכול להאיר את העולם ולשנותו.

בדרך זו נבוא ונבאר מדרש פליאה: "הדודאים נתנו ריח" – זה ראובן, "ועל פתחינו כל מגדים" זה נר חנוכה. ע"כ. והתפלאו המפרשים, מה השייכות בין ראובן לנרות חנוכה?

אלא על ראובן נאמר (וישב ל"ז, כ"א): "וישמע ראובן ויצילהו מידם", ראובן הוא היחידי שעמד בעוז ובגבורה נגד כל האחים, על אף שכל האחים רצו לפגוע ביוסף הצדיק, אין זה גורם לראובן להתייאש ולחדול, אלא להיפך עומד כנגדם "ויצילהו מידם" – זה הלימוד הנלמד מנרות חנוכה הרומזים על נס החשמונאים, לבל יתייאש האדם אלא יאמין בכוחו וביכולתו.

מצינו נידון כיצד לכתוב את השם "עקיבא" אם א' בסוף או עם ה' בסוף. [וכמו שהביא בספר שמות הגיטין (דף נז ע"ב) שה"ר יצחק אור זרוע מאסטרטיק הביא את דברי המדרש אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה סופי תיבות רבי עקיבה, א"כ שמע מינה דכותבין ליה בה"א ולא באל"ף, ומרוב שמחה שמצא אותו צדיק רמוז באותו פסוק, קרא ה"ר יצחק הנזכר הספר שחיבר אור זרוע]. אולם בבבלי מובא "עקיבא" עם אל"ף בסוף ואילו בירושלמי הוא עם ה' בסוף.

ויש לומר שהאות א' שהיא תחילת האותיות, מרמזת על יאוש והרגשת אי מסוגלות להצליח. לעומת אות ה', שכפי שנתבאר מרמזת על עליה והצלחה.

לכן פרעה בעת שרודף אחר עם ישראל אומר להם (בשלח ט"ו, ט'): "אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל", ובפסוק זה נזכר חמש פעמים רצוף האות אל"ף. לרמז, שפרעה כשראה שעם ישראל בורח מארצו, רצה להשפילם חזרה, ולכן רמז להם באות אל"ף שאינם מסוגלים לעשות דבר, וצריכים להיכנע תחתיו.

רבי עקיבא בתחילה היה מיואש ולא האמין בעצמו וביכולתו שבגיל ארבעים יצא מ'עם ארצות' שלו וייהפך לתלמיד חכם, אולם אחר שעלה ונתעלה ונהיה ראש לתורה שבעל פה, ראה כי אכן ביכולתו לעלות ולהתעלות. לכן בתחילה שעדיין היה מיואש ולא האמין בעצמו נקרא שמו "עקיבא" עם א', אולם אחר כך נעשה עקיבא עם ה'.